

AZ 1844-BEN ALAPITOTT

BUTOR-KERESKEDÉS

BUDAPESTI II. ASZTALOS-EGYELET

BENE PÁL ÉS TÁRSA

V. ker., nádor-utca 14.

ajánlja a n. é. butorvásárlói közönségnek dusan felszerelt, ezüld asztalos- és kárpitos-butorait, nygmint a leg-
eleggánsabb szalngarnitúrak, fogadó termek, ebédlő-
és hálészoba-butor a legegyszerűbb és legfinomabb izlé-
ses kivitelben, igen olcsó árak mellett. 3599

Franciaország és a Külföld Minden
illatszerész é nél és Fo-
drásznál

La VELOUTINE

Különleges Rizspor
BISMUTTAL VEGETIVE

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

BARNA FOGORVOS

Budapest, váci utca 24. szám.

Készít egyes fogakat, fogsorokat és
plombokat, jótállás mellett; árak mér-
sékettek. Kívánatra részletfizetésre.

RADAIN FÜRDŐ savanyúvíz-forrás

A Radaini savanyúvíz-
forrás vizét a legújabb
analízis szerint a leg-
jobb és legbiztosabb gyógy-
szernek tartják. A Radaini
forrás vizét a legújabb
analízis szerint a leg-
jobb és legbiztosabb gyógy-
szernek tartják.

Gardag
szénasav-savanyú-
víz különleges gyógy-
hat: köszvény, apa-
hályag, és ve-
kévelési, arany-érni,
görcsös, gyomorszá-
g, gyomorbetegségek
és egyéb ártalmak
birtokában. Szén-
források Budapest-
Edeokny L. és Mattoni & Wille
Kapható minden szénasav-
forrásnál és Szénasav-
forrásnál.

METZ M.

Budapest, szervita-tér 5-ik sz. a.

ajánlja jól berendezett

bizományi raktárát

finom kézi szappan, illatszer, szivacs, fésű és kefe-árakban.

Eladás gyári árakon.

III. Frigyes német császár és Victoria német császárné

a Vasárnapi Ujság 12. számában közölt nagy arcképei-
ről, sok oldalról kifejezett kívánalomnak megfelele-
ndők, erősebb papíron, külön kiadást rendeztünk,
mely keretben igen alkalmas szobadíszít képezhet.
A 41½—59 cm. nagyságu képpár ezen finomabb
kiadása kapható óvatosan csomagolva (összehajtat-
lanul) és bérmentve 50 krajczárért, mely összeg előre
küldendő postautalvánnyal.

Franklin-Társulat,
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

VÉGELADÁS

3631

40—50 %-kal leszállított árak mellett
az üzletág változtatása miatt,
és pedig nagyobb mennyiségű por-
cellán, fayence, fém- és bronz-árak,
függő- és asztali lámpák.

Testory

BUDAPEST
Haas-palota.

SEKÁLLÓVÉSTÉRE
az egyetlen, legbiztosabb és legújabb szer Bossé Fül

EREDETI MUSTACHES-BALZSAMJA

A siker biztosítva 4—6 hét alatt.
A hőrre teljesen ártalmatlan. Biz-
nyonyítványok többé nem hozhatnak nyil-
vánosságba. Széltűzés titoktartás
mellette, utánaélt is. Egy sze-
lence 1 frt 180. Kapható Buda-
pesten: Dr. Budai Eml., városligeti r.
a „Szil. Híromság”-hoz, városligeti r.
Edeokny L. Weir 2. gyógyszerárban,
a „szerecenhez” Tuchlauben, 27. sz.

„Eldőbb.” „Most.”

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és
minden könyvkereskedésben kapható:

OROSZ BESZÉLYEK

ELSŐ KÖTET.

IRTÁK

PUSKIN SANDOR, GOGOL MIKLÓS, KRYLOV I.,
DOSZTOJEVSKIJ TÓDOR, TURGENYEV IVAN.

Ára vászonba kötve 2 frt.

Tartalom: Puskin Szerj. Sándor. Anyégin Eugén. Regény versek-
ben. Ford. Bérczy K. — Kisasszony parasztruhában. — Pikkáma. —
Hóziatar. — Gogol Miklós. A szorocinezi vásár. — A rettenetes
bosszú. — A májusi éj vagy a vízbeült leány. — Krylov Andre-
jevics Iván. Éjszakák. — Dosztojevskij Tódor. — A szerény asz-
szony. — Turgenyev Iván. Egy kétségbeesett ember. — Régi
képek. — Költemények prózában. Fordította Csöpey László.

MÁSODIK KÖTET.

IRTÁK

GOGOL MIKLÓS, KOCHANOVSKYNE,
gróf SOLLOHUB, gróf TOLSTOJ L. N.

Ára vászonba kötve 2 frt.

Tartalom: Gogol Miklós. A köpenyeg. — Egy kép a régi jó idő-
ből. — Bulyba Tárász. — Kochanovskyné. Szeretet. — Gróf Sollo-
hub. Előkelő világ. — A gyógyszerész. — Gróf Tolstoj L. N.
Családi boldogság.

HARMADIK KÖTET.

IRTA

TURGENYEV SZERGEJEVICS IVAN.

Ára vászonba kötve 2 frt.

Tartalom: Egy vadász iratai. Ford. Csöpey László. — Tavasz
hullámok. Ford. Timkó Iván.

VERA-FORRÁS

Véghelesen, Zólyomgyében

Magyarország kitünő új savanyúvize,
kapható

BRÁZAY KÁLMÁN

nagykereskedőnél és főraktárosnál Budapestben,
IV. ker., Museum-körút 23. szám alatt
és a forráskezelősnél: vasut-, posta- és távirda
állomás Végheles-Szalatna (Zólyomgye).

A véghelesi VERA-forrás vizét Dr. Lengyel Béla
egyetemi r. tanár és az ásványvíz vegyelemző intézet
igazgatója elemezte és szénasavas alkalkus vasas
savanyúvíznek találta, a mely tisztasága és nagy
mennyiségű szénasavas natrium, szénasavas vas
és szénasavas mész tartalma által, a legtekintélyesebb
orvosok véleménye szerint gyomorbetegségeknél, tul-
ságos gyomorsav, gyomorégés, gyomorgörcs,
idült gyomortakár, idült hörg- és gégehurutnál,
vérzegénység (sápkór) és ebből eredő ideg-
ségnél, görvénykór, hólyaghurut, húgyhomok
és húgykór stb. bajoknál igen előnyösen használható,
valamint fűtő víznek is egyedül, borral vagy cognak-
kal stb. keverve, kitünően megfelel, a bort nem festi.

A modern elvek szerint berendezett forrás, közvetle-
lenül a trachyt-sziklából fakad és igen bővízü; szerves
anyagotól és talajviztől egészen ment, s a környék lako-
sai emberemlékezet óta mint a leghatásosabb gyógy-
vizet és fűtő italt élvezik.

A töltőgetés nem mint más ilyen forrásnál vagy sa-
vanyúvíz-kutaknál szivattyúzás hanem közvetlen az
erős lefolyás által történik. Az üvegek a Siemens-féle
gyárból valók, a lehető legjobban vannak dugaszolva
és töltőgetésük a legbiztosabb.

Árak Budapestben: Egy literes üveggel 19 kr. Fél literes üveggel 14 kr.

Árak Véghelesen: Egy literes üveggel 17 kr. Fél literes üveggel 12 kr. csomagolás nélkül.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem-utca 4.)

A magyarországi hölgyek figyelmébe!

LUEFF SÁNDOR

Budapest, váci utca 22. szám,
a „Nemzeti szalonná” épületében 3618

ujonnan berendezett illatszer-üzletet

nyitott és ajánlja különösen:

Aug. Renard hercegnő széptítő vizét, mely az arczról a máffol-
tokat, porcseneket eltávolítja, s annak tde szim kölcsönöz. 1 üveg 84 kr.

Aug. Renard hercegnőszappan dréja 36 kr. Ez a szappan az
egész világon közkeveltségnek örvend és orvosok által is ajánlatik
az arczbőr tisztítására.

Johann Maria Farina valódi kölni vize, üvege 1 frt, kisebb 50 kr.

Illatszerek tsmörre jegezesítve creyon alakban szebben hordható.
Legújabb és legfinomabb angol és francia készítmények.
1 frt, 1 frt 20, 1 frt 50 és 2 frt.

Legfinomabb párisi hölgyor (Valentine) fehér, rósa és test-
színi. Csak 50 kr., 60 kr., 80 kr., 1 frt 20 kr., 1 frt 50 kr. és 1 frt 80 kr.

Vidéki megrendelések pontosan teljesíttetnek.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT” kiadásában Buda-
pesten megjelent és minden könyvtárusnál kapható:

GÖRÖG ÉS LATÍN REMEKIRÓK.

KIADJA A M. TUD. AKAD. CLASSICA-PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGA.

THUKYDIDES.

FORDITOTTA, BEVEZETÉSSEL ÉS JEGYZETEKSEL ELLÁTTA
ZSOLDOS BENŐ.

ELSŐ KÖTET. Ára füzve 1 frt 40 kr.

Görögül és magyarul, ára füzve 2 frt 40 kr.

MÁSODIK KÖTET. — IV. és V-dik KÖNYV.
Ára füzve 80 krajczár.

Görögül és magyarul, ára füzve 1 frt 40 kr.

A III. kötet 1888 szept. hóban fog megjelenni.

Dr. Vaskovits-féle vizgyógy-intézet

Budapestben, a budai városmajorban.

E 38 év óta fennálló hazai intézet nagy előnyét teszi az
olcsóságokon kívül a jó ellátás, feszitlen kényelem és
gondos orvosi kezelés. Teljes ellátás és fürdőzés egy
bétre 20—30 frt a szoba minősége szerint. A vizgyógy-
mód alkalmazása orvostudományi elvek szerint túlzás
nélkül történik, szükség szerint villamosáással és mass-
zázsával összekötve. Legjobb sikerrel kezeltekne vizku-
rával, különösen ideg- és gerincragyi bántalmak, szédü-
lés, főfájások, bémulások, görcsök, szagatások; továbbá
gyomor-, bél- és májbajok, köhögés, vorkópés, folytonos
székrekedés és aranyeres bántalom következményei. Aján-
latos továbbá mint leghatásos eszköze az üdülésnek és
edzésnek. Elmebetegnek nem vétetnek föl. Intézeti
igazgató és rendelő orvos dr. Fajth Péter. Az intézetet
és vizgyógyintézetet ismertető könyvecskét ingyen és bér-
mentve küld az igazgatóság. — A svábhgyi fürdő
és vizgyógyintézetet csak május 15-ével nyílik meg.

50 év óta sikerrel használtatik!

Szeplő és májfoltokat, valamint az összes bőr-
tisztítatlanságokat eltávolító jótállás mellett a

Spitzer-féle szeplő és májfolt elleni arczenőcs és Salvátor-szappan.

Valódi minőségben egyedül csak a 115 év óta fennálló
„Salvátor” gyógyszerárban

Eszéken, felsőváros, Dienes J. C-nél 3610

kapható. Hatása előmozdítottatik a Spitzer-féle salakos mosó-
víz használata által 1 üveg ára 50 kr. Ajánlom makacsabb bőr-
tisztítatlanságoknál a Milic-arczenőcsöt, 1 tégely 60 kr. —
Kítünő lyoni rizspor 1 doboz 1 frt, kis doboz 50 kr. —
1 tég. Spitzer-kenőcs 35 kr. 1 drb Salvátor-szappan 50 kr.

Mintán többféle utánzások léteznek, a Spitzer- és Milic-
kenőcshez használandó szappanba saját ezégem be van nyomva
és csak ezen ezéggel ellátott Salvátor-szappan tekinthető
valódiának; a Spitzer-kenőcs földén pedig a Salvátor-féle
domború nyomásban van feltüntetve. Fő Raktár Budapestben
Török József gyógyszerárban, király-utca 12. Postai
megrendelések utánvéttel mellett azonnal pontosan eszközöztetnek.

19. SZÁM. 1888. BUDAPEST, MÁJUS 6. XXXV. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt fél évre — 3 * Külföldi előfizetőkhez a postai költség megfizetésétől vitélődj le csatolandó

AZ AKADEMIA DISZTERME.

MAGYAR tud. akadémia palotájának nagy
ülésterme, daczára építészeti teljes kész
voltának, híjával volt eddig ama művészeti
diszternek, mely az ily rendeltetésű termeknek mai

napság már lényeges kelléke. A ki a tágas, szép,
világos terembe belépett, nyomasztólág hatot-
tak reá az egyhangu falak, melyeknek fehér szí-
nét csak helyenkint törte meg némi aranyozás
s a gipszalakzatok, oszlopfejek, a karzaton sora-
kozó karyatidok végtelenül hideg benyomást

gyakoroltak a szemléllőre. Olyan volt a terem,
mint egy diszes ráma, melyből azonban a képet
vagy tükröt kivették, vagy valami protestáns temp-
lom belseje, melyben protestáns vallási tekintetek
követelik a lehető egyszerűség betartását.
Oka ennek nem az volt, mintha az akadémia

AZ AKADEMIA DISZTERME. Weismann Antal fényképe után

«előkelő tisztség az ő szemökben, mert ravasz-ság, fürgesség és bátorság kell hozzá.» A nagyidai veszedelem keserves emlékeztetése mai napig is megvan még a siralmas nagyidai nóta, s költesz-tünkben többen feldolgozták ez eseményt, Arany János és Szigligeti a «Nagyidai cigányok»-ban, Szigeti a «Czigány-princez»-ben s a ponyvairodalomban is. Van egy magyar közmondás is: «El-fogyott a puskapora, mint a nagyidai cigányok-nak». A bóczgő cigányoknak Sztójka szerint: «nincs nagyobb ijedések, mint a katonasorozás.» Egy 1783-iki kir. rendelet szerint. 15 ujoncz közt csak egy cigány legyen. Egy 1805-iki vélemény és egy 1819-iki rendelet sze-rint az igazolvány nélküli, illetve megtelepedni vonakodó cigányok, ha arra valók, besoro-zandók.

A történeti fejezetet a *vegyes történeti adatok* zárják be. Örményországban, Laziciában a X. szá-zadban négy telepük volt a cigányoknak. A kölni Judden uti följegyzéseit az örményországi XIV. századbeli cigányokról Herman A. az «Armenia» f. é. áprilisi füzetében közli. A hazai cigányok közül a deésiekre több oklevél vonatkozik, az erdélyi naptárak Deés városa szolgazemélyzete közt cigány vajdát emlegetnek 1848-ban, midőn a cigány is az állampolgárok so-rába lépett. Kolozsvárt 1848 előtt a cigány-sor előtti térségen fa-kalitka állott, melybe a kisebb kihágásokért lakoló cigányokat zá-ratta a vajda. 1848-ban, az unió melletti tüntetés alkalmával a cigányok lerombolták a kalitkát. P. Thewrewk J. szerint ott e század elején a cigány leányoknak karon kosárral kellett járniok. A kolozsvári cigányokról egy egész külön nagyérdékű fejezet van Jakab Elek «Kolo-zsvár története» című művének közelebb megjelenendő kötetében. Thaly «Régi vitézi éne-keiben» előfordul a «Tzigányok siralma». Mára-maros felső járásában van egy szük út, a hol valamely Forgács sok rebellis és rabló cigányt levágott volt.

Dr. H. A.

HADJÁRATI EMLÉKEK.

Nevoscsin Fédor Petrovics után oroszból.

1849.

VII.

Hazámban annak idején sokat irtak a Vilá-gosnál elhatározott, s az e nevet viselő mezőváros-tól csekély távolságban fekvő Szöllös nevű hely-ség előtt végrehajtott fegyverletételről. Bár-mit mondanak is a dologba többre-kevesbbé beavatott katonai írók és egykori szemtanúk, azt a tényt tagadni nem lehet, hogy a magyar fővezér szomorú elhatározása nem annyira sza-bad akaratának, hanem a helyzet kényszerének volt kifolyása, kiemelte ezt a varsói herczeg annak idején Miklós csárhoz intézett körülmé-nyes jelentésében, és elismerték valamennyi al-vezérei, kiknek bizonyára érdekekben lett volna, hogy a forradalom elnyomását fegyvereik súlyá-nak tulajdoníthassák.

A fölkelők hadi ereje csakis az országban, nem pedig — a mint eleinte hittük — külföld-ről lőn kiegészítve.

Igaz ugyan, hogy mindenki fegyvert fogott, a ki csak tehetett, és hogy az országban maradt, vagy pedig oda visszarendelt serezek tekintélyes haderőt képviseltek, de ha figyelembe vesszük a politikai viszonyok nyomán keletkezett külön-félé belső bonyodalmat, lehetetlen el nem ismernünk a magyar nemzet roppant életéjét, melylyel két nagyhatalom hadserege ellen, s ugyszólván az utolsó töltényig védelmezte magát. Hasonló súlyos körülmények között bármely más népfaj is összeroskadt volna; nagyon téved-nek tehát mindazok, kik az 1849-iki hadjárat gyors befejezését egyedül és kizárólag fegyve-reink sikerének tulajdonítják.

Mielőtt hadaink a határt átléptek volna, az osztrák hadsereg legjobb ezredei Olaszországból már a harezterre érkeztek, és jó darab ideig azzal a gondolattal foglalkozott az osztrák kor-mány, vajjon nem lenne-e czélzerű a fegyveres (oros)z beavatkozást az utolsó pillanatban visz-szautasítani?

De a július első napjaiban a Duna és Vág közt lefolyt harcok arról tettek tanúságot, hogy a fölkelők serege oly erő, mely ügyes vezérek kezében nagyon is kétségei lehetnek a német túlerő hatását. *Panjutine* tábornok hadosztálya tehát,

mindjárt első fellépése alkalmával, nem a ki-váncsi néző, hanem a mentő barát szerepét ját-szotta. A magyar fővezér azon iparkodása, hogy a németekre minél súlyosabb csapásokat mér-hessen, némileg meghiúsult ugyan a Vág-vonal erőszakolásának megszűntével; de a borzasztóan megtizedelt német zászlóaljok minden hivatalos szépítgetés dacára arról tettek tanúságot, hogy

melyek minduntalan Varsón keresztül érkeztek hozzá.

Az óvatosság nagyon helyesnek bizonyult, mert ha az Erdélyben álló forradalmi sereg egy-két nagyobb csatában *Lüders* és *Grotten-hjelm* a nélkül is gyenge csapatait véletlenül megveri: a varsói herczegnek nyakra-főre Gali-czia felé kell vala visszavonulnia, nehogy két

KÖNYVES KÁLMÁN KORA.

TÁN KORA.

NAGY LAJOS KORA.

AZ AKADÉMIA DISZTERMÉNYSZERZŐI LOTZ KÁROLYTÓL.

nem holmi demoralizált csöcselékkel, hanem jól szervezett, fölszerelt és még sokkal jobban vezé-nyelt katonákkal lesz dolgunk.

Panjutine hadosztályának veszteségi rovatai *Paskievits* herczeg további hadmiveteire nagy befolyással voltak, s azért hiába is nógatta a főhadiszálláson lévő német kormánybiztos a varsói herczeget, ki a tudomására jutott pozitív tényeknek sokkal több hitelt adott, mint a leg-terjedelmesebb német vezérkari jelentéseknek,

tűz közé szorítva, hátrálási vonalát végkép el-veszítse.

Vagy ugyan mi történik, ha a magyar fővezér eredeti hadterve szerint az összes magyar had-erők együttes rohama elől a stiriai, vagy osztrák határszélekre, sőt ezeken túl kell hátrálni az osztrák csapatoknak?

Vagy mi történik, ha csapataink létszáma még Miskolcon túl is naponta meggyérül 1000—1200 beteggel, a kik soha többé nem vonultak?

E kérdésekre a varsói herczeg azzal felelt, hogy: 1-ször mindenekelőtt erős állást foglalt visz-szavonulási vonalának tökéletes biztosítása mel-lett, és

2-ször hogy mindaddig, míg az erdélyi hadak állásáról biztos híreket nem vett, inkább csak megfigyelő műveletekre szorítkozott.

Már a váci szerencsétlen ütközet is, mely

Paskievits herczegnek arra is gondolnia kel-lett, hogy valami véletlen baleset nemcsak a gondjára bizott csapatoknak, hanem az egész orosz hadseregnek is örökre tönkre teheti jó hi-rét. Ezért is leginkább csak azért sem illetheti őt ama szemrehányás jogosan, hogy hadmivete-letében a féltékenységgel határos óvatosságot mut-atott.

Ha jól emlékszem, a fegyveres beavatkozás eszméjét *Miklós csár* már 1848 november havában közölte a bécsi kabinettel, de a melynek elnöke, *Stadion* gróf, még nagyon korainak tar-totta drasztikus gyógyszer alkalmazását, habár a polgári háború lángja már magasban lobogott a szerencsétlen országban. Azt ez idő szerint alig lehetne helyesen megírni, hogy mily követ-kezményei lettek volna a rögtön beavatkozás-nak; de annyi bizonyos, hogy az osztrák kor-mány sokkal kevesebb, sőt aránylag számba alig vehető áldozatokkal ér czélt, ha a fennforgó viszályokból nem teremt valóságos irtó háborút.

Amde térjünk vissza a világosi, vagy helye-sebben, szőlősi fegyverletétel eseményéhez.

A magyar fővezér, helyzetét tökéletesen fel-fogván, azon eredményhez jutott, hogy a hadi szerencsét a rendelkezésére álló elégtelen erővel magához többé nem kötheti. A bukás nem volt sokáig elodázható, sőt méltán kellett attól tar-tania, hogy rövid idő múlva, minden oldalról körülzárva, még a tisztességes megadás esélyeit is elveszti, mikor aztán csak a kétségbeesés útjain kellene haladnia. De ő sem ezt tenni, sem pedig a hasztalan vérontás felelősségét magára vállalni nem akarta, s így nagyon könnyen megérthető, hogy az önkényes, habár fájdalmas megadást választotta, mint középutat.

Igaz ugyan, hogy valamely hadvezér önkény-tes megadása rendesen tulszigoru bírálat alá kerül; de ez esetben a magyar fővezérnek nem kellett a gyávaság vádjától tartania, mert még legelkeseredettebb ellenfelei is elismerték, mi-szerint a véres hadjárat eredményei csakis sze-mélyes bátorságának és ritka erélyességének voltak tulajdoníthatók. Meglehet, hogy hasonló esetben mások tán nem így cselekednek, és egyet-len egy véres hekatomba jelezte volna a magyar sereg egykori helyét; mi azonban *Terzei* (Gör-gey) elhatározását most ép úgy, mint akkor, helyesnek tartjuk. Nem is akadt ember, ki más nézetben lett volna, még azok közül sem kik az események során sokat szenvedtek a lázadók kétségbeesett védelmétől.

A fegyverletétel előzetes tárgyalásait *Rüdiger* gróf közbenjárása mellett kizárólag *Paskievits* herczeg vezette, kinek pedig legkevesebb oka sem lett volna a békés megoldást elfogadni, mert a miként jól tudjuk, a vezénylete alatt álló orosz hadak zöme oly állásokat foglalt el, melyek tekintettel az osztrák hadak tényleges elő-nyomulására, minden további védelmet lehetet-lenné tettek a lázadók részéről.

Ha tehát *Paskievits* herczeg a fegyverleté-telre irányult ajánlatokat végre mégis elfogadta, ebből csakis azt kell következtetni, hogy őt min-denekelőtt a czél elérése, nem pedig a véres ba-bérok utáni vágy vezérelte. Az osztrákok még most is szemünkre vetik, hogy tulajdon véres fárada-lmaik sikerét a varsói herczeg egy darab papiroson elvitte orruk elől; de ha nem csaló-dom, az az oknélküli animozitást leginkább ab-ban találja magyarázatát, hogy a lázadók fegy-vereiket nem ő előttük, hanem orosz zászlóaljok előtt tették le, holott a tábornagy bizonyára nem ellenzi vala, ha a kapituláció *Schlick* vagy *Haynau* német tábornokok előtt ment volna is végbe.

A fegyverletétel lényeges nehézségeit legin-kább azon kilátásba helyezett kedvezmények képezték, melyeket *Rüdiger* tábornok az alkudo-zások lefolyása alatt többször szóba hozott. Ha-bár a feltétlen megadás elvileg már régen meg volt állapítva, mindamellét maga a tábor-nagy is méltányos dolognak tartotta, hogy e részben legfelsőbb helyről, és a mennyire lehet-séges, az osztrák teljhatalmu fővezér részéről, bizonyos kedvezményeket eszközöljön ki.

Haynau tábornok határozottan oda nyilatko-zott, hogy meg a legcsekélyebb kedvezményt sem fogja a lázadóknak engedélyezni, kiket a hadi törvények nyomán keményen meg kell büntet-nie, a mint ez neki kötelességévé tétetett, midőn a sereg vezényletét átvette.

Ehhez hasonló értesítések bizonyára Varsóba is eljuthattak Bécsből annak idején, mert már az első futárok, kiket *Rüdiger* gróf a varsói her-czeghez küldött, csakis ilyenmü utatitásokkal tértek vissza. Arra pedig, hogy a czár közbenjár-ása a bécsi udvarnál igénybe vették, idő nem igen volt; mert habár a német hadsereg előre-nyomulását most már mi sem akadályozhatta meg; mégis világos volt, hogy a fegyverletételnek annak távollétében és beavatkozása nélkül kel-lene megtörténni.

Paskievits herczeg akaratának ellenére fényesen megzafolta fegyvereink legyőzhetetlenségét, — már ez egymaga is elegendő lett volna arra, hogy további hadi műveleteink a legnagyobb óvatossággal történjenek. A hadiszerencse mulan-dósága utóbb a lázadóknál mutatkozván, részben fölőlegessé tette ugyan a tulságos óvatosságot; de sem előbb, sem pedig utóbb olyasmit nem észleltünk, a mi annak czélzerűségét mege-zafolta volna.

A fegyverletétel ténye bebizonyította, hogy az orosz hadsereg jól megfontolt előnyomulása sokkal előbb vezetett czélhoz, mint az osztrák hadvezérek hasztalan erőködése. Mi folyást feszült figyelemmel kísértük a hadjárat külön-féle mozzanatait, a miként azokat osztrák szö-vevényeink közé tettük; de már az 1849-ik év elején átláttuk, hogy legjobb esetben önámításra szolgáló szépítgetésekkel, vagy pedig világos ko-holmányokkal van dolgunk.

A német vezérek idejekorán vették észet a fegyverletétel körül folyamatban lévő alkudozásoknak, valószínűleg a magyar táborban tartózkodó kémek által — s eleinte felig hivatalos úton protestáltak az őket kizárólag megillető megadási eselekmény végrehajtása ellen, de utóbb czélszerűbbnek tartották az óvás bejelentésével további eljárásuk korlátlan szabadságát jelezni, vagyis mindent ignorálni, mi tán orosz részről e részben kikötötték.

Rüdiger tábornok, vele született szelid természeténél fogva, lehető simán járt el a kényes dologban, és nagy előzékenységet tanusított a szerencsétlenül járt lovagias ellenfél irányában; de végre mégis ki kellett mondania, hogy sem Paskievits tábornagy, annál kevésbé pedig ő maga semmiféle kedvezményért a felelősséget el nem vállalhatják, míg e részben a czártól további utasításokat nem kapnak.

Amde a lázadó sereg sorsáról a két fejedelem közt létre jött megállapodások értelmében csak is az illető osztrák fővezér rendelkezévének korlátlan teljhatalommal, már a fegyverletétel után megérkezett Varsóból az erre utaló császári parancs, oly módosítással azonban, hogy a magyar fővezér személyéről kizárólag a czár fog annak idején rendelkezni. Ezzel aztán a hadifogságba került magyar hadsereg sorsa eldőlt.

Igaz ugyan, hogy Rüdiger gróf tábornoknak a magyar fővezérhez a varsói herceg parancsából július 28-án (aug. 9-én) — intézett leveléből a lázadók tisztán megérthették, miszerint alkudozásokról szó sem lehet, mivel ezek legfeljebb az osztrák fővezért illethették volna; de más részről az is igaz, hogy az orosz seregnek eddigi fellépése biztos reményt nyújtott arra, hogy a magyar katonák még a legrosszabb esetben is jobban járnának velünk, mintha a német teljhatalmu vezér brutális kezébe kerülne.

A magyar fővezér tehát feltétlen megadásra szánta el magát, és Rüdiger gróftól ebbeli szándékáról azonnal értesítette. Vajon ezen tettét többi alvezérei helyeselték-e vagy sem, arról nekünk akkoriban tudomásunk nem volt; de miután a fegyverletétel a legnagyobb rendben történt: nincs okunk abban kételkedni, hogy a szükség parancsolta elhatározás ellen kifogás nem tetetett.

En, a nevezetes napok alatt, véletlenül Rüdiger tábornok főhadiszállásán lévén elfoglalva, figyelemmel kísértém az események lefolyását. Sokan közülünk eleinte azt hitték, hogy a lázadók időt akarnak nyerni, s azért bocsátkoztak alkudozásokba. Ezen feltevés mellett leginkább az a körülmény látszott tanuskodni, hogy a Debreczennél tüzben állott magyar csapatokon csakugyan nem látszott meg ama lehangoltság, mely egy oszlofélben lévő hadseregnél észlelhető. A magyar tüzérség semmit sem vesztett a Vág-nál és a váci tüközet alkalmával tanusított rugékonyságából, és a mely csapatok Debreczennél ellenünk karddal vagy szuronnyal harcoltak, mind végig megfeleltek feladatuknak. Már pedig a magyar sereg serejévé Jergel (Görgey) tartotta kezében, ki bizonyára tudta, hogy ha valamikor, úgy e válságos pillanatban bátran számíthat rájuk.

Az Ártádon tartott haditanácsban leginkább Froloff tábornok, vezérkari főnök pártolta azok nézetét, kik Görgei őszinte szándékát kétségbe vonták. Azonban Rüdiger, Anrep, Sass, Butulin és Meller-Sakimelski tábornokok, minden eshetőségek tüzetes megfontolása után, elfogadták Görgei ajánlatát, és Froloff tábornok a többi részletek megállapítása végett a lázadók főhadiszállására küldetett.

Mily módon sikerült az előre nyomuló osztrák csapatokat a lázadók jobb oldalától minden feltűnés nélkül elzárni, azt annak idején Froloff tábornok az 1849-iki hadjáratról irt könyvében tüzetesen leírta; én csak arra szorítkozom, hogy e feladat fényesen sikerült, noha sokan azt hiszik, miszerint nem az osztrákon mult, hogy a nehez feladat szerencsésen bevégeződött.

A fegyverletétel a legnagyobb rendben augusztus 13-án ment végbe, a nélkül, hogy valamely részről még a legcsekélyebb zavar is keletkezett volna.

A szomorú látványt soha sem tudtam elfelejteni; önkéntelenül eszembe jutott az emberi sors fordosága. Alig lehet kínosabb érzés, mint fegyveres kézzel, teljes erőben, mindenről lemondani, még a személyes szabadságot is elveszteni.

A mi ama csapatok külső kinézését illeti,

melyek Görgei vezénylete alatt Rüdiger tábornok előtt fegyvereiket letették, határozottan állíthatom, miszerint a végső kimerülés rajtuk nagyon is észre volt vehető.

A lovasság kitűnő tartása nem lepett meg bennünket, mert azt minden alkalommal tapasztaltuk, hogy a legénység, ép úgy mint a loányag, még a leghevesebb összecsapások után is bámulatos mozgékonyt mutatott, melyhez fogható rendes, annál kevésbé pedig irreguláris lovasságunknál látni nem lehet. Sass tábornok, ki ugyszólván egész életét a kaukázusi harcokban töltötte, Varsóban határozottan a mellett szólalt fel, hogy minél kevesebb lovasságot, de annál több ágyút kellene Magyarországra küldeni, mert szerinte a kozákság támadását a lázadók lovassága nem tudná kitartani. Ez a ferde nézete pedig leginkább onnan eredt, mivel az osztrák lovasság nem a legjobb hirben állott, holott a kozákság nem egy ízben hozta zavarba Napoleon világhírű vérteseit.

Szerencsénkre Redern gróf porosz tábornok, ki különös küldetésben tartózkodott Varsóban, és nagyon jól ismerte a magyar huzárságot, egészen más nézetben volt s erről Paskievits hercegnek, valószínűleg felsőbb utasítás nyomán, jelentést is tett; a mire aztán el lön határozva, hogy nemcsak az ilyformán számba alig vehető kozákság, hanem még legjobb lovas sorozataink is mozgósíthatóak.

Mily csuf vereséget szenvedtek Bebutoff muzulmán lovasai Vácznál, de másutt is, a hol a huzárokkal összetűztek, azt utóbb Sass is tapasztalta. Ha tehát az eredeti hadirend mellett vonulunk Magyarországra, tüzérségünk valószínűleg odavész, mivel lovas fedezetével a magyarok hamar elbántak volna.

Feltűnő kevés volt a magyar tüzérség lökéslete, és ha nem csalódom, ennek hiánya szintén nagy hatással volt a magyar fővezér elhatározására. Az ágyufogatok erősen elesigázva, nem bírták volna sokáig a háború folytatását, ha csak pótlóvalkalmat látnák el az útegeket. A tisztek közül alig láttunk embert, kinek külseje a műveltség magas fokát ne mutatta volna. Többnyire fiatal, erőteljes, harczedett alakok, melyekhez képest a mieink szegletes mozdulataikkal számalmas ellentétet képeztek.

A lovasságnál megmaradt a német vezényszó, leginkább azért, mivel e nyelven nyerték kiképzetésüket; de a legénység közt kevés volt az idegenajku ember.

A czár nevét viselő 9-ik számú huzárezred különösen feltűnő rendkívüli szépsége által; a tisztek, altisztek, de még a legények közt is sokan a Wladimir-rend különféle fokozatait viselték, melyeket Miklós csárnak Bécsben történt tartózkodása alkalmával kaptak.

Többen orosz szolgálatba léptek volna, de tisztjeik lebeszéltek őket. Különben alig hiszem, hogy az kivethető lett volna, már azon oknál fogva sem, mivel osztrák alattvalók nálunk nem szolgálhatnak.

Nagy elkeseredést okozott a hadifoglyok soraiban az osztrák kormánybiztos azon intézkedése, mely szerint a magyar papirpénzek elfogadása szigorúan megtiltatott. A szegényemberek, kik még utolsó zsoldjukat is magyar pénzben kapták, egyszerre mindenüket elvesztették. Akadtak ugyan még menetelés közben kereskedők és korcsmárosok, kik a magyar pénzt a tilalom dacára elfogadták; de miután a csapatok nagyobb része Gyulán az osztrákoknak ki lön szolgáltatva, pénzükért több még egy falat kenyert sem kaphattak.

A fegyverletétel szomorú következményeinek leírása nem tartozik munkám keretébe. Annyi bizonyos, hogy Paskievits herceg feladatának bevégezése után minden befolyását az általános amnesztia megadására fordította. Amde az e részbeni elhatározás egy olyan ember kezébe volt letéve, ki legnagyobb kedvét mások szerencsétlenségében találta. Még évek mulva is szemére hányták Paskievits hercegnek ellenségei, hogy leginkább ő okozta azt az embertelen bánásmódot, melylyel Haynau a hadi fogságba került magyarokat üldözte.

Sokan ugyanis azt hitték, hogy Haynau leginkább azért dühöngött, mivel a lázadók nem előtte tették le fegyvereiket. Ezt az állítást azonban megczáfolta a többi magyar vezér sorsa, kik az osztrákoknak adták meg magukat, mert valamennyien egyforma szigorral lettek megbüntetve.

E részben tehát a varsói herceget semmi sem terheli, sőt a történelem annak idején be fogja bizonyítani, hogy az orosz beavatkozás minden egyes részletében csakis a háború, nem pedig az ördöklés, pusztítás és rablás jellegével bírt.

A mi ezután történt, azért sem az orosz fővezért, sem pedig az orosz hadsereget felelősségre vonni nem lehet. Meglehet, sőt nagyon valószínű, hogy a czár személyes jelenléte sokat változtatott volna a dolgok további lefolyásán, mert Miklós császár vasakarata ellenmondást nem tűrvén, ő már csak azért is kieszközölte volna az általános amnesztiát, mivel Haynau erről még hallani sem akart.

Haynau teljhatalmával fogva határozottan követelte a magyar fővezér kiadatását, mit azonban a varsói herceg kereken visszautasított, és pedig oly indokolással, hogy neki e részben különös utasításai vannak, melyektől senki kedvéért el nem térhet. Miklós czár nem desavouálta meghatalmazását, sőt, a miként tudjuk, szavának teljes súlyával törte meg az osztrák kormány akaratát. «Ha Görgei nem kap teljes amnesztiát, jó, viszem Oroszországra.» Az orosz trónörökös küldetése mindenképpen meghiúsult ugyan, de a czár ama határozott kívánságát nem lehetett kijátszani.

És úgy látszik, mintha elejétől fogva csakis azért ellenkeztek volna Bécsben a czár személyes vezényletét, mivel akarata előtt mindenképpen meg kellett volna hajolniok, ez pedig sehogy sem fért terveik keretébe.

Sokan most is azt hiszik, hogy nem egészen egyenes uton jártak el az illetők, midőn a czárt szándékáról az utolsó órában lebeszéltek.

Miklós czár nagyon babonás természetű volt, rossz álmok, véletlen látványok, napokra elrontották a nélkül is ingerlékeny kedélyét, és nem egy ízben mondott le valamely régen tervezett újáról, ha rossz előérzetei erre készítették. Paskievits hercegen kívül alig tudhatta valaki a fontos elhatározás indokait, sőt meglehet, hogy ezeket a magába zárkózott czár még ő vele sem közölte. Magára a seregbe csakis a lehető legrosszabb hatást gyakorolta a csárnak a határról való visszautazása, különösen midőn mindjárt a határon túl mindenféle betegségek mutatkoztak, melyek naponta százanként pusztították az embereket.

Konstantin nagyhercegről azt beszélték egy ideig a táborban, mintha a czár akaratának ellenére maradt volna a hadseregnél, és hogy csakis Paskievits hercegnek sikerült a czárt az engedély megadására rábeszélni. Az uralkodóház egyik tagjának jelenléte némileg megnyugtatta a katonákat, kik e nélkül még kedvetlenebbül mentek volna az «emberfalók» országába, vagyis Magyarhonba. Az osztrák vezérek híre lengyelországi zsidók által lassanként Oroszországban is elterjedt, s a mint könnyen elgondolható, százaszorosan nagyítva és mindenütt hívókra talált.

Hiába mondtuk embereinknek, hogy Magyarhonban, a tejjel-mézsel folyó országban jó dolgunk lesz; mindenki csak azon tűnődött, hogy a magyarok még a harcban elesettek hulláit is borzasztóan megcsontkítják, a sebesülteket pedig elevenen megegetik. Minthogy pedig az orosz kőzember erősen hiszi, hogy abban az állapotban kél új életre, a melyben meghalt, illetőleg a csataterén maradt, nagyon könnyen elgondolható, miszerint a megcsontkítás vagy megegetéstől való félelem iszonyú hatást gyakorolt.

Az első halottat társai azonnal hátra vitték a tűzvonalból, hol tüstént el is ásták volna, ha tisztjeik megengedik. Mikor pedig az első magyar katonai foglyok a táborba kerültek, úgy bámulták őket, mint valami csodaszörnyeket, holott pedig fiatal újonczok voltak, kik alig szolgálhattak néhány hétig. A huzároktól eleinte nem félték kozákjaink, mert azoknál lándzsát nem látva, tulajdon fegyvereik fényében nem is kételkedtek. De ezen ferde felfogásukból vajmi hamar kijózanodtak, a mennyiben nem igen mertek a magyar lovassággal összetűzni.

A különféle hamis hírek, nemkülönben katonáink babonáságra hajlandó természete sok bajt okozott.

Nem hiába fordult annak idején az egész közvélemény a fegyveres beavatkozás ellen, s habár a czár akarata látszólag elejétől kezdve minden forradalmi mozgalmak elnyomása ellen volt irányulva, nagyon valószínű, hogy más körülmények közt egészen másképen fejlődhetek volna

HOG SYLVIUS ELBÚCSÚZOTT HELP BARÁTJÁTÓL.

EGY SORSJEGY.

az akkoriban oly aktuális értékkel bíró kútyegyek.

Mily keserves következményei voltak a fegyveres beavatkozásnak Oroszországra nézve, azt mindenki tudja; adja isten, hogy ezentúl hasonló politikai hibák soha elő ne forduljanak többé.

Szomszédjaink tán okultak bajukon, de nálunk, úgy látszik, megmaradt a régi áramlat azon irány felé, mely már több ízben sodort volna a végvesztés örvényébe, ha a véletlen rajtunk nem segített.

EGY SORSJEGY.

9672-dik szám.

Regény egy kötetben.

Irtta VERNE GYULA.

Francozából HUSZÁR IMRE. (Folytatás.)

XII.

Bergenben rendszeren állomásozik egy-kettő ama hajók közül, a melyek az állam norvégiai hajórajához tartoznak. Úgy szintén e kikötő a rendes állomáshelye ama három aviso-hajó egyike, a melyek a nyugati parton tartják fenn a közlekedést Drontheim, Finnmark, és Hemmefest állomások és az éjszaki fok közt. E pillanatban az egyik aviso-hajó éppen a kikötőben horgonyozott.

Hog Sylvius miután a jegyzékben egybefoglalta az ifjabb Helpnél egybegyűlt tengerészek véleményét, azonnal a *Telegraf* nevű aviso-hajó fedelzetére sietett, s ennek parancsnokával közölte a kivételes küldetést, a melylyel őt a kormány megbízta.

A parancsnok nagy kitüntetéssel fogadta a tanárt és késznek nyilatkozott őt mindenben támogatni és kívánságát teljesíteni. Már hajókázott e vizeken ama hosszú és veszélyes expedíciók alkalmából, a melyeket a bergeni, a finmarki halászhajók és a Loffoden-szigetek halásza indítanak az izlandi és a new-foundlandi vadásztelepekre. E szerint személyes ismereteivel is előmozdíthatta az emberbaráti művet és megígérte, hogy egész buzgalmát és erejét annak fogja szentelni.

A mi pedig a jegyzéket illeti, a melyet Hog Sylvius átadott neki s a mely kijelelte a hajótörés feltételezett színhelyét, — a jegyzék összes következtetéseit helyeselte. Az Izland és Grönland közt levő vizeken kell keresni a túlélőket,

vagy legalább a *Viken* valamely töredékét. A parancsnok el volt tökéltve a szomszédos vidékeket, sőt talán a Baffin tenger keleti partjait is kikutatni, ha időközben czéli nem érne.

— Kész vagyok utra kelni, Hog úr, — tévé utána. — Szénnel és élelmiszerekkel el vagyok látva, a legénység a hajón van. Akár még ma felszedhetem a horgonyokat.

— Köszönöm, parancsnok úr, — felelé a tanár és valóban nagyon meg vagyok hatva a fogadtatás által, a melyet önnél láltam. De még egy kérdést: nem tudná ön nekem megmondani, mennyi idő alatt érhet el Grönland vizeibe?

— Aviso-hajóm óránkint tizenegy fondnyi utat tesz. Miután Bergentől Grönlandig csak körülbelül husz foknyi a távolság, remelem, hogy nem kerül nyolcz napba, míg odaérkezem.

— Siessen tehát, a mennyire lehet, parancsnok, — viszonzá Hog Sylvius. — Ha néhányan a legénységből talán túléltek a katasztrófát, íme, most már két hónap óta gyötörődnek kétségkívül és talán éhen halnak valamely elhagyott parton.

— Egy óra sincs vesztetni való, Hog úr. Még ma útnak indulok, teljes gőzerővel fogok haladni és mihelyt valamely nyomra akadok, azonnal tudósítani fogom a krisztinai tengerészeti hivatal, a new-foundlandi huzalon.

— Induljon tehát, parancsnok, — felelé Hog Sylvius, — és bár sikerrel járna.

A *Telegraf* még ugyanaz nap felszede a horgonyait Bergen összes lakosságának zajos és rokonszenves éljenzése közt. Nem élénk megilletődés nélkül látták megkerülni az átjárókat és eltűnni a fjord felülső szigetei mögött.

Hog Sylvius azonban nem szorítkozott egyedül erre az expedícióra, a melylyel a *Telegraf* nevű aviso-hajót megbízta. Szerinte még többet is lehetett tenni ama módok szaporítása által, a melyek a *Viken* nyomainak feltalálására vezetnek. Nem volna-e lehetséges felszámolni a kereskedelmi és halász-hajókat, hogy ők is közreműködjenek a nyomozásoknál, miáltal a Faroe szigetek és Izland vizeiben hajóznak? Igen! kétségkívül. Ennél fogva az állam nevében kétezer márká jutalmat tűztek ki minden hajónak, a mely biztos utbaigazítással szolgálma az elveszett hajót illetőleg és ötezer márkát annak, a ki a túlélők közül csak egyet is hazaszállítana.

Mindezekből látható, hogy Hog Sylvius ama két nap alatt, a melyeket Bergenben töltött, minden lehetőt elkövetett az expedíció sikerének biztosítására. E részben barátja, az ifjabb Help és a tengerészeti hatóságok hathatósan támogatták.

Help ur szerette volna őt még néhány napig vendégül a házában marasztalni. Hog Sylvius

SANDGOIST A NAGY ZSÖLLESZÉKEN ÜLT.

megköszönte, de vonakodott látogatását hosszabbra nyújtani. Alig várta, hogy ismét Huldánál és Joelnél lehessen; már is félt, hogy nagyon soká hagyta őket magukra. De az ifjabb Help megállapodott vele abban, hogy ha valamely hír érkeznék, azonnal tudatni fogják vele Dálban. Egyedül őt illette, hogy a Hanzen családot értesítse felőle.

Hog Sylvius, miután barátjától, az ifjabb Helptől elbucuzott, július 4-én ismét a *Run* fedelzetére szállt és remélte, hogy ha valószínűtlen elkésések nem akadályozzák, 5-én este ismét a Telemarkban lesz.

XIV.

Ugyanazon napon, mikor Hog Sylvius elutazott Bergenből, a dáli vendégül komoly jelenet színhelye volt.

A tanár elutazása után az ember azt hibette volna, hogy Hulda és Joel jó szelleme az utolsó reménylenn együtt és család egész életét is magával vitte. A ház, a melyet Hog Sylvius elhagyott, olyan volt mint egy halottas ház.

Különben két nap óta egyetlen turista sem érkezett Dálba. Joelnak tehát nem volt alkalma elmenni hazulról és Hulda mellett maradhatott, a kit egyedül hagyni nagyon nehezebb esett volna.

Hanzenné asszonyon mindinkább erőt vett titkos nyugtalansága. Úgy látszott, mintha nem törődne semmivel, mi a gyermekeit illette, még a *Viken* szerencsétlenségével sem. Elvonultan a saját szobájában tartózkodott és csak az étkezésnél jelent meg. De valahányszor Huldához vagy Joelhöz szólt, mindanyiszor nyílt vagy titkos szemrehányást intézett hozzájuk a sorsjegy miatt, a melytől semmi áron sem akartak megválni. . . .

Folyvást érkeztek újabb ajánlatok, a világ minden részéből, mintha csak az őrvongés vett volna erőt bizonyos elméken. Nem! lehetetlen, hogy ilyen sorsjegy ne volna predestinálva a százezer márkás főnyeremény megnyerésére. Úgy látszott, mintha e sorsjátékban csak egyetlen szám létezett volna, a 9672-dik szám! A manchesteri angol és a bostoni amerikai még mindig versenyzett egymással. Az angolnak sikerült néhány font sterlinggel a vetélytársa elé kerülni. De ez csakhamar megelőzte őt pár száz dollárral. Az utolsó ajánlat nyolcezer márká volt, — a mit csak valódi rögeszme magyarázhatna meg, ha csak nem forgott szóban a nemzeti húság kérdése Amerika és Nagy-Britannia közt.

Bármit volt is, Hulda elutasítólga felelt a legkevesetebb ajánlatokra, a mi végre keserű kifakadásokat provokált Hanzenné asszony részéről.

— És ha azt parancsolnám, add el ezen sorsjegyet — mondá egy napon a leányának, — ha azt parancsolnám?
— Anyám, kétségbe volnék esve, de tagadólóg kellene válaszolnom.
— És ha mégis meg kellene lenni?
— Miért kellene meglenni? — kérde Joel.
Hanzenné asszony semmit sem felelt. Ez egyenes kérdés hallatára nagyon elszápadt és érthetetlen szokat mormogva eltávozott.
— Ez alatt valamely komoly dolog lappang, a melyben az anyánk és Sandgoist van érdekelve, — mondá Joel.
— Ugy van bátyám. És a jövőben kellemetlen bonyodalmaktól tarthatunk.
— Nem szenvedtünk-e kemény megpróbáltatásokat néhány hét óta, szegény Huldám és milyen katasztrófa fenyegethet még bennünket?
— Ah! Mennyire késik Sylvius ur! mondá Hulda. — Mikor ő itt van, kevésbé vagyok kétségbeesve.
— Pedig hát mit tehetne ő értünk?
De vajjon mi volt az a Hanzenné asszony multjában, a mit nem akart közölni gyermekei-

— Igen. Ez Sandgoist.
— Sandgoist, Drammenből, a ki egy ízben már nálunk volt, a távollétében?
— Az.
— És a ki úgy viselkedett, mintha ő volna itt az úr, mintha jogai volnának anyánkkal szemben... Talán velünk szemben is.
— Ugyanaz bátyám, és ma kétségkívül azért jött, hogy e jogokat érvényesítse.
— Miféle jogokat?... Ah! most végre meg fogom tudni, mit keres itt ez az ember!
Joel nagy nehezen türtőztette magát és kissé félre vonult a hugával együtt.
Néhány percz mulva Hanzenné asszony és Sandgoist a fogadó ajtaja elé érkeztek. Sandgoist átlépte a küszöböt... Hanzenné asszony előtt. Az ajtó becsukódott utánuk és mindketten elhelyezkedtek a nagy teremben.
Joel és Hulda a hához közeledtek, a melyből kihallatszott Sandgoist dörmögő hangja. Oda érkeztek, hallgatózók. Ekkor Hanzenné asszony beszélt, de esdeklő hangon.
— Menjünk be, — mondá Joel.
És Hulda elszorult szívvél, Joel pedig a tü-

egyetértésre juthatunk! — de üljön le, és ön is, fiatal leány.
Sandgoist székel kinalta meg őket, mintha otthon lett volna. Joel figyelmeztette őt erre.
— Ah! ah! ez sérti önt. — Teringtetél! de érzékeny ez a fiu.
— Ugy van, érzékeny. — viszóná Joel, — és olyan, a ki udvariasságot csak azoktól szokott elfogadni, a kiknek ehhez joguk van.
— Joel! mondá Hanzenné asszony.
— Bátyám!... mondá Hulda és a szemével könyörgött Joelnek, hogy türtőztesse magát.
A fiatal ember nagy erőfeszítéssel visszanyerte önuralmát és hogy ne jöjjön kísértetbe kilőni ezt a goromba embert, visszavonult a szoba egyik szögletébe.
— Beszélhetek most már? — kérde Sandgoist.
Kérdésére csupán Hanzenné asszony felelt egy fejbőlintással, de úgy látszott, Sandgoist ennyivel is beírte.
— Elmondom miről van szó, és kérem, jól figyeljenek mind a hárman — mondá, — mert nem szeretem a szavaimat ismételni.
(Folyt. köv.)

AZ AKADEMIA DISZTERMÉNEK FESTMÉNYEI, LOTZ KÁROLYTÓL. Weinsurum Antal fényképe után.

vel? Milyen helytelen büszkeség akadályozta őt abban, hogy megmondja nyugtalanságának okát? Vajjon valamely szemrehányásokat tett-e magának? És másrészt mire való volt ez a nyomás, a melyet a leányára akart gyakorolni a Kamp Ole sorsjegye eladását illetőleg? Miért látszott oly mohón lesni, hogy az árát megkaphassa? Végre Hulda és Joel megtudták ezt is.
Julius 4-én reggel Joel elkísérte a hugát a kis kápolnába, a hol Hulda mindennap imádkozni szokott Oleért.
Ilyenkor Joel a kápolna előtt várta és hazakísérte.
Ezen a napon, mikor a kápolnából hazafelé jöttek, mindketten megpillantották a fák alatt messziről Hanzenné asszonyt, a ki gyors léptekkel közeledett a fogadó felé.
Az özeget nem volt egyedül. Egy férfi kísértte, a ki nyilván nagyon fennhangon beszélt és szeméit parancsoló kézmozdulatokkal kísértte.
Hulda és a bátyja hirtelen megálltak.
— Ki ez az ember? — kérde Joel.
Hulda néhány lépést tett előre.
— Ráismerem, — viszóná.
— Ráismerem?

remtelenségtől és a haragtól remegve belépett a nagy terembe, a melynek ajtaját gondosan becsukták maguk után.
Sandgoist a nagy zsölleszéken ült. Még csak meg se mozdult mikor a két testvért megpillantá, csupán a fejét fordította feléjük és rájuk nézett a szemüvegei felett.
— Ah! ha nem csalódom, ez a bájos Hulda, — mondá oly hangon, a mely sehogy sem tetszett Joelnek.
Hanzenné asszony alázatos és félnék arczi fejezéssel állt ez előtt az ember előtt. De hirtelen felegyenesedett és nagyon kellemetlenül látszott meglepetve lenni gyermekei megérkezése által.
— És ez itt kétségkívül a bátyja? — tévé utána Sandgoist.
— Igen, a bátyja vagyok, — felelé Joel.
Aztán előre ment és a zsölleszék előtt két lépésnyire megállt.
— Mivel szolgálhatunk kérde?
Sandgoist egy gonosz pillantást vetett rá és a nélkül, hogy felkelt volna, kemény visszataszító hangján így felelt:
— Majd meg fogja tudni, fiatal ember. Valóban épen jókor érkeznek. Alig várhattam, hogy önöket láthassam, és ha a huga okos lesz, akkor

EGYVELEG.

* A torzkép-rajzoló kiállítás Párisban megnyit s habár a történeti jellegű kiállítás csak a jelen századra terjed, rendkívül nagy érdeklődést keltett fel. Gill André, Gavarni, Daumier, Monnier, Cham, Giraud humorisztikus és szatirikus rajzai valódi mesterművek. Híres költők is foglalkoztak néha ilyennel. Hugo Viktor « régi ész-istennő » arcképe, Musset Alfred Foucher Pál tréfás arcképe rajzolta le. Az érdekes kiállítás a matrózok nyugdíjalapja javára rendeztetett.
* Vasúti vonatok villamos világítása. Mint Londonból írják, ott nemrég 200,000 font sterling alaptőkével részvénytársaság alakult abból a célból, hogy a Schauschieff-féle elektrotechnikus találmány előnyeit kiaknázza. A Schauschieff-féle villamos világítás lényege abban áll, hogy a villamos erő vezetéki uton állították elő és vezetik be a világító készülékbe, úgy hogy minden Schauschieff-féle lámpa könnyen hordozható. A Bornemonthba vezető új vonal megnyitása alkalmával az új találmánnyal már kísérletet is tettek, mely pompásan sikerült. Egy szalonkocsiban alkalmazott két lámpa oly intenzív fényt terjesztett, hogy a « Times » apró betűit könnyen lehetett elolvasni. Az új lámpák sokkal kevésbé költségesek, mint az eddigi rendszer szerint előállított villamos világítás.

GÖNCZY PÁL.

A magyarországi néptanítók s általában tanfelfiak s a nevelésügy barátai, fényes jubileumot rendeznek f. hó 6-án a vallás- és közoktatásügyi miniszterium államtitkáranak, Gönczy Pálnak tiszteletére. Országos jellegű ünnep ez, minőhöz hasonlóval ez ideig kevés élő embert tüntetett ki a magyar társadalom. Alig van a hazának oly része, hol a jubileum rendezése vizsgágra ne talált volna: tanfelügyelők, tanítóegyletek — s ez utóbbiak száma ma már a háromszázat meghaladja — s más kulturális czelu testületek vetélkedve sietnek abban részvenni. Pozsonyotól Brassóig számos helyen külön-külön ünnepet rendeznek, s mindamellett több százra megy azok száma, kik az ünnep napjára s tisztán csak ezért, Budapestre utaznak föl.

A magas állásu hivatalnok társadalmi helyzete kétségkívül hatással van az ünnep fényére. A vallás és közoktatásügyi miniszteriumban a II-dik ügyosztály, mely már két évtized óta áll Gönczy Pál vezetése alatt, a népoktatásnak összes ügykörét magában foglalja, s annak vezetője sok tekintetben egészen önállóan működik. Hatvannégy tanfelügyelői hivatal mintegy 200 tisztviselővel, 24 tanítóképző intézet 300 tanárral, másfél ezer állami vagy államilag segélyezett népoktatási intézet 3000-nél több tanítóval és nevelővel s ezenfelül a népoktatási intézetekkel szoros kapcsolatban álló iskolaszékek, gondnokságok tagjai, hitoktatók, részben egyenesen általa nevezettek ki, részben az ő felügyelete alatt állanak, nem is említve a többi, 20,000-et felülhaladó tanítót, az állami felsőbb leányiskolákat, kereskedelmi- és ipariszkolák szintén jelentékeny számu tanári karát, kik legalább a felügyelet tekintetében Gönczy Pál vezetése alatt állanak. Jelentékeny és fényes polezot tölt be ez a férfi s a fényt még emeli az a meleg közérdeklődés, melyet a genialis báró Eötvös József hazánkban a közoktatásügy iránt ország-szerte felébresztett s mely azóta talán még fokozódott, s minden bizonynyal szilárdabbá lett.

A hivatal által nyújtott fényt azonban Gönczy Pál egyénisége még fokozni is képes volt. A természetől vas egészséggel és szívós munkakedvvel megáldva, Gönczy Pál sokkal többet tett, mint a legtöbb más hivatalnok. A népoktatásügynek alig van oly tere, a hol ő irodalmi vagy társadalmi irányban is ne működött volna. ABC-és könyvből milliók és milliók tanulták megismerni hazánkban a betűket, iskoláink nagy részébe a Gönczy Pál által tervezett térképek és földgömbök vannak behozva, az iskolapadok az ő ajánlatára készülnek, s nem egy intézet épületeinek elkészítése egyenesen az ő érdeme.

Az ünnepelt férfiul kalvinista hajdu családból ered. Szoboszló városában (Debreczen mellett) született 1817-ben december 26-án, hol atyja városi tanácsos volt. Szülőföldje primitív jellegű népiskolájában és algimnáziumában nyerte az első oktatást s a gimnáziumi tanfolyam befejezésére Debreczenbe, a reformált egyház híres főiskolájába ment. Egyetemi tanfolyamot nem hallgatott. A gimnázium osztályainak végzése után a debreczeni tanulók nagyobb részének példáját követve, falura ment ki rektor-tanítónak, majd uri családok gyermekei mellett volt nevelő. Sorsát 1844-ben az a véletlen döntötte el, hogy Karap Sándor és Diószegi Sámuel debreczeni eredetű emberbarátok a svájci Fellenberg-Wehrli-féle iskolák lelkesítő hatása alatt mezei munkával kapcsolatban álló szegény iskolát akartak Magyarországon is felállítani s ennek létesítésével Gönczy Pált bízták meg. A fiatal pedagógus a nevezett évben az ő költségükön kitutazott Svájcba, ott lelkesítően s alaposan tanulmányozta a híres intézeteket egy

feléven át s 1845 tavaszán visszatérve 12 gyermekkel megkezdte a Magyarországon első szegényárva-házat a zeleméri pusztán, Debreczen mellett, a hova egyuttal feleséget is vitt magával, most is élő nejét, Vegh Jozsefát, egy ref. lelkes leányát, kivel nevelő korában ismerkedett meg.

A zeleméri pusztai intézet három éven át állott fenn. Gönczy az elemi oktatáson kívül a mezőgazdaságban, kertészetben és selyemtenyésztésben oktatva növendékeit. A szabadságharc mozgalmas napjai megbuktatták az intézetet, mely többé nem is állott helyre. Gönczy egy ideig felesége szülőföldjén tartott fenn magán-nevelőintézetet, de már 1850-ben Budapestre jött s itt Szőnyi Pál híres intézetében kezdett tanítani. Két év mulva megváltak s Gönczy saját maga nyitott tanintézetet, mely csakhamar nagy hírnévre tett szert. Csengery Antal, Brassai Sámuel, Gyulai Pál, Török Pál, Székács József s más jeleseink tanítottak e magániskolában, melyet az 50-es években a hazafiak egyik menedékhelyének tekintettek. 1859-ben a budapesti református egyház vette át Gönczytől az intézetet s fokozatonként emelte fel főgimnáziummá, de az alapító mindvégig megmaradt igazgatónak s midőn a közoktatásügyi miniszteriumba lépett át, helyét sógora, az intézetnek jelenlegi igazgatója, Vámosy Mihály foglalta el.

Gönczy tekintélye és hírneve, intézete tanári karának nagy nevéin kívül, irodalmi működése által is emelkedett. Brassaiával a botanizálást üzte szenvedélyesen, s e működésüknek eredménye többek közt két, maig is gyakran használt munkája, melyek közül az egyik Pestmegye virányát írja le rendszeresen, a másik pedig a gyümölcsfa- és eperfa-tenyésztéssel foglalkozik. Csengery Antal, az akkor b. Kemény Zsigmond által szerkesztett «Pesti Napló»-val s a magyar tud. akadémiával hozta Gönczyt szoros összeköttetésbe, s ennek is sok irodalmi emléke ma-

radt, melyek között legnevezetesebbek a Csen-gery-féle «Budapesti Szemlé»-ben közölt terjedelmes tanulmányok Poroszország és Svájc iskolaügyéről. Török Pál, a későbbi reform. szuperintendens, az egyház közoktatásügyének szervezésében használta fel Gönczy működését s ebből a korból valók a népiskolák és protestáns középiskolák tervezetei, melyeket hitsorsosai nagyrészt elfogadtak.

A nagy tevékenységű férfiul ily módon készítette elő a talajt későbbi működésére. B. Eötvös József, ki 1860-ban annak a fővárosi közoktatási bizottságnak volt elnöke, melynek előadójává Gönczyt választották, miniszteri székének elfoglalása után csakhamar 1867-ben június 16-án osztálytanácsossá nevezte ki őt s azonnal a népoktatásügyi osztály vezetésével bízta meg. Gönczy tevékenysége e téren kezdetben nem volt korlátlan, a kezdeményezést legtöbbször maga a tevékeny miniszter tartotta kezében, vagy részben kedvenceire, a korán elhunyt Molnár Aladárra bízta, Eötvös halála után azonban, s még inkább, midőn Molnár Aladár, képviselővé lévén, kilépett a miniszteriumból, az egész közoktatásügy vezetése Gönczy kezére jutott. Ez időtől fogva ő készítette el csaknem kivétel nélkül, az összes népoktatásügyre vonatkozó fontosabb szabályrendeleteket, tanterveket, miniszteri jelentéseket, sőt a népiskolákban használt taneszközök nagy részét is ő szerkesztette. Nagy tevékenység ez, melyet csak az méltányolhat eléggé, a ki tudja, hogy Gönczynek, hivatalos ideje nagy részét a tömérdek tanító, képezdei növendék, államsegélyt kérő egyén stb. számára adott audiencia veszi igénybe. S e mellett Gönczy 1873-ban a bécsi világkiállításán, 1885-ben a budapesti országos kiállításán is tevékeny részt vett, 1879-ben az erdélyi részeket utazta be, főképp polgári iskolák létesítése végett. S mindezek mellett sok időt és nagy gondot fordít hevesmegyei karácsondi birtokának kezelé-

GÖNCZY PÁL.

Ellinger Ede fényképe után.

